

สัญญาเลขที่ กภท 1/2556

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการจัดทำคู่มือการดำเนินงานเพื่อมาตรฐานวัตถุดิบพืชสมุนไพร

เสนอต่อ

กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย
และการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. ภญ. พาสี ศิริสะอาด

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นางอัญชณา ทองงาม

ศูนย์พัฒนาวัตถุดิบ และแปรรูปสมุนไพรภาคเหนือ

2556

ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

บทคัดย่อ

การพัฒนามาตรฐานสมุนไพรเริ่มต้นจากการพัฒนาต้นน้ำ ได้แก่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัย ได้แก่ เกษตรกรรมแบบ GAP และเกษตรอินทรีย์ จำเป็นต้องใช้ระบบดังกล่าวเพื่อความปลอดภัยในการใช้ ส่งเสริมการดำเนินการด้านเกษตรกรรมสมุนไพรแบบอาชีพ เพื่อรองรับความต้องการใช้สมุนไพรในอนาคต และเพื่อปรับมาตรฐานให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ รูปแบบการใช้วัตถุดิบสมุนไพรทั้งแบบสดและแห้ง ทำการผลิตเพื่อป้อนตลาดอุตสาหกรรมในประเทศ ใช้ในโรงพยาบาล หมอพื้นบ้าน การสปา และมีการส่งออก ผู้ใช้มีการจัดซื้อจากกลุ่มเกษตรกรที่เคยซื้อ การส่งสินค้าสมุนไพรผ่านตัวแทน และการทำการติดต่อรายการปลูกล่วงหน้า ส่วนหนึ่งมีการปลูกเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมเอง ตลาดกลางตามนิยามยังไม่สามารถดำเนินการได้ แต่การจัดตั้งตลาดเพื่อขายให้หน่วยงานราชการ โดยการปลูกกำลังดำเนินการไปส่วนหนึ่ง โดยผ่านโครงการวิจัยที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เน้นการเกษตรแบบปลอดภัย โครงการที่จังหวัดเชียงใหม่ เน้นการเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งออก ยังไม่มีการกำหนดชนิดของสมุนไพรที่ใช้ในการปลูก และยังไม่พบการส่งเสริมด้านการแปรรูป จากการวิจัยพบว่า มีการดำเนินการตลาดอย่างครบวงจร ได้แก่ เครือข่ายเกษตรกรจังหวัดพะเยา ซึ่งจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ใช้หลักการของการตลาดนำ เน้นสมุนไพร 5 ชนิด ได้แก่ ตะไคร้ ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน มะกรูด และฟ้าทะลายโจร ควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่ประสบความสำเร็จภายในเวลา 3 ปี สำหรับด้านมาตรฐานสมุนไพรพบว่า ผู้ซื้อเน้นคุณภาพตามประสบการณ์โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการส่งตรวจคุณภาพสารสำคัญในกรณีที่สูงสัข ส่วนผู้ปลูกหรือผู้ขายไม่เน้นคุณภาพสารสำคัญ เว้นแต่ในกรณีทำการตกลงการปลูกล่วงหน้า ผู้ซื้อจะดำเนินการตรวจสอบสมุนไพรเป็นระยะ และตรวจสารสำคัญตามมาตรฐานสมุนไพรไทย ด้านการตรวจมาตรฐานสมุนไพรมีการตรวจสารสำคัญในบางรายที่มีกำหนดในเกณฑ์คาร์บ ตรวจมาตรฐานสารสกัดสมุนไพร ผู้วิจัยเห็นว่าในอนาคตอันใกล้การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างมาตรฐานวัตถุดิบสมุนไพรให้สามารถตรวจได้เองด้วยวิธีที่ไม่ยุ่งยาก ในสถานประกอบการ ร้านค้าสมุนไพร และโรงงานยาสมุนไพร นอกจากการตรวจวิเคราะห์โดยศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ย่อมทำให้ผู้ซื้อมั่นใจ แม้ว่าราคาผลิตภัณฑ์อาจเพิ่มขึ้น